

**ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту соціальної та
політичної психології
_(Микола Слюсаревський)

«___» _____ 2026 року

**Програма
підвищення кваліфікації для працівників системи освіти
та системи охорони здоров'я**

АРТТЕРАПІЯ З ВІЙСЬКОВИМИ У ЧАСИ ВІЙНИ

за напрямом: С4 Психологія

Шифр програми	СП/2026/001
Навчальний рік	2026
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Напрямок: забезпечення психологічної підтримки та адаптації у період воєнного стану та після його припинення чи скасування

Затверджено та рекомендовано до друку Вченою радою Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (протокол № 05/26 від «26» березня 2026 року)

Рецензенти:

Молчанова Оксана Миколаївна – кандидатка психологічних наук, доцент, доцентка кафедри психології, соціології та педагогіки Донецького державного університету внутрішніх справ;

Кухарук Ольга Юріївна, кандидатка психологічних наук, старша наукова співробітниця відділу методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

1. Загальна інформація	
Назва програми	Арттерапія з військовими у часи війни
Шифр програми	СП/2026/001
Тип програми за змістом	Спеціальна професійна (сертифікатна) програма підвищення кваліфікації
Форма навчання	Змішана (очно-дистанційна)
Цільова група	Практичні психологи та викладачі спеціальності «Психологія», психологи системи охорони здоров'я, педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники
Передумови навчання за програмою	Наявність вищої освіти за спеціальністю «Психологія»
Найменування замовника освітніх послуг у сфері професійного навчання за програмою	Благодійна Організація «Фонд Віктора Пінчука – Соціальна Ініціатива» для реалізації благодійної програми Замовника «Повернення»
Найменування партнера (партнерів) програми	Всеукраїнська громадська організація «Арттерапевтична Асоціація»
Обсяг програми	4 кредити ЄКТС
Тривалість програми та організація навчання	Загальна тривалість програми: 120 годин (3 очних модулі по 24 години раз на місяць, між модулями – лекції та супервізії в онлайн-форматі)
Мова(и) викладання	Українська.
Напрямо(и) підвищення кваліфікації, який (які) охоплює програма	С4 Психологія
Перелік професійних компетентностей, на підвищення рівня яких спрямовано програму	Інтегральна компетентність. Загальні компетентності: психологічні (гнучкість, етичність, повага у соціальних стосунках та налагодження продуктивної комунікації, творчий пошук; рефлексія). Фахові компетентності: здатність до спілкування через засоби мистецтва; мобілізація творчого потенціалу людини, включення його внутрішніх механізмів саморегуляції та зцілення засобами мистецтва; здатність впроваджувати арттерапевтичні інструменти в реабілітаційні та корекційні заходи
Документ	Сертифікат
Укладач програми	Укладач: Вознесенська Олена Леонідівна , кандидатка психологічних наук, старша наукова співробітниця відділу психології масової комунікації та медіаосвіти Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, членкиня ГС «Національна психологічна асоціація» та почесна президентка ВГО «Арттерапевтична асоціація»

	<p>Розробники: Галіцина Людмила Вікторівна, магістриня психології, випускниця програми Американської Ради «OpenWorld», відмінник освіти України, членкиня ГС «Національна психологічна асоціація» та президентка ВГО «Арттерапевтична асоціація»;</p> <p>Жабко Наталія Володимирівна, навчаюча тренерка у напрямку «Психодрама» ВГО «Українська спілка психотерапевтів», музикотерапевтка, арттерапевткиня, клінічна психологиня 2 міської поліклініки у м. Львов, членкиня ГС «Національна психологічна асоціація» та ВГО «Арт-терапевтична асоціація» (Львів);</p> <p>Мова Людмила Вікторівна, докторка педагогічних наук, кандидатка психологічних наук, професорка, професорка кафедри хореографії Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв; керівниця Центру психології руху і творчого самовираження LMaluma, керівниця ГО «Асоціація Танцювально-рухових терапевтів України, членкиня ГС «Національна психологічна асоціація» та почесна членкиня ВГО «Арттерапевтична асоціація» (Київ);</p> <p>Мрака Наталія Миколаївна, арттерапевткиня, кандидатка психологічних наук, викладачка кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін Національного лісотехнічного університету України; психологиня громадської організації «Блакитний птах», громадської організації «Перший жіночий ветеранський простір Рехаб», членкиня ГС «Національна психологічна асоціація» та ВГО «Арттерапевтична асоціація» (Львів);</p> <p>Фількіна Тетяна Михайлівна, арттерапевтка, аспірантка Інституту соціальної та політичної психології Національної Академії педагогічних наук України, керівниця служби психологічної підтримки та допомоги громадської організації «Українська Спілка прикордонників», психологиня Волонтерської психологічної служби громадської організації «Реабілітаційний центр Святого Павла», членкиня ГС «Національна психологічна асоціація» (2022), керівниця відокремленого підрозділу ВГО «Арттерапевтична асоціація» в Одеській області (Одеса).</p>
2. Загальна мета	
<p>Метою дисципліни є отримання теоретичних знань та практичного досвіду застосування арттерапії в роботі з військовими у різному статусі, розкриття особистісного та творчого потенціалу учасників курсу підвищення кваліфікації.</p> <p>Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань:</p> <ul style="list-style-type: none"> • систематизація знань слухачів щодо застосування науково обґрунтованих та доказових методик арттерапії; • забезпечення більш глибокого розуміння слухачами науково-методичних засад застосування арттерапії в роботі з чинними військовослужбовцями та ветеранами; • вдосконалення практичних навичок і умінь, необхідних для професійної діяльності; • набуття досвіду практичного застосування різноманітної творчої діяльності в групі; • усвідомлення меж та обмежень застосування арттерапії в часи війни. 	

3. Очікувані результати навчання	
знання	<ul style="list-style-type: none"> • основних понять, напрямів, форм у межах практики допомоги особистості та функцій арттерапевта; • визначення, сутнісних ознак, особливостей та механізмів застосування арттерапії та її різновидів – образотворчої, танцювально-рухової, музичної терапій, бібліотерапії, медіарттерапії; • методології застосування мистецтва в практиці психологічного супроводу військовослужбовців; • принципів застосування арттерапії як засобу подолання наслідків психотравмування.
уміння	<ul style="list-style-type: none"> • застосовувати методики арттерапії, спрямовані на стабілізацію, ресурсування, опрацювання травмивного досвіду; • використовувати арттерапію для реалізації реабілітаційних завдань та профілактики розвитку психічних розладів; • запроваджувати в системі охорони здоров'я арттерапевтичні технології, створювати єдиний простір впровадження арттерапії в медичному закладі з метою створення сприятливого відновлюючого середовища.
навички (здатності)	<ul style="list-style-type: none"> • обговорення творчих продуктів з клієнтами та їх аналізу з точки зору застосованих символів для динамічної оцінки стану людини, здійснення досліджень; • використання арттерапевтичних технологій для емоційної саморегуляції та стабілізації, відновлення внутрішнього почуття балансу; • невербального спілкування засобами мистецтва; • дослідження особистості, несвідомих процесів за допомогою творчих продуктів та рухів.
4. Викладання та навчання (методи навчання, форми проведення навчальних занять)	
лекції, практичні заняття, супервізії, самостійна робота	
5. Ресурсне забезпечення дистанційного навчання	
Назви вебплатформи, вебсайту, електронної системи навчання, через які здійснюватиметься дистанційне навчання із зазначенням посилання (вебадреси)	Zoom, Google Meet
6. Оцінювання і форми поточного, підсумкового контролю	
Критерії оцінювання та їх питома вага у підсумковій оцінці (%)	відвідування очних занять – 60%; проходження дистанційного навчання – 20%; підсумковий контроль (складання авторських реабілітаційних програм) – 20%.
Форма підсумкового контролю	Складання арттерапевтичних реабілітаційних програм для роботи з різними категоріями клієнтів

**СТРУКТУРА ПРОГРАМИ
(змішана форма навчання)**

Назва теми	Кількість годин			
	Лекції	Практичні заняття	Само-стійна робота	Усього
Тема 1. Арттерапія як метод зцілення особистості	4		2	6
Тема 2. Підтримка чинних військовослужбовців: стабілізація та ресурс	6	18	2	26
Тема 3. Робота з травмівними переживаннями в арттерапії	6	28	2	36
Тема 4. Медіарттерапія як новітній вид арттерапії інформаційної доби	4	8	4	16
Тема 5. Посттравмівне та інтравмівне зростання особистості		8		8
Супервізії практичного застосування арттерапії в роботі з військовими		18		18
Оцінювання результатів навчання			10	10
Усього	20	80	20	120

Тема 1. Арттерапія як метод зцілення особистості (4 год.)

Лекція (2 год., онлайн) Сутність арттерапії як методу допомоги особистості. Ефекти арттерапії. Види арттерапії. Активна та рецептивна форми. Досвід застосування арттерапії в різних країнах. Арттерапевтична освіта (*Олена Вознесенська*).

Лекція (2 год., онлайн). Арттерапія в роботі з військовими. Історія розвитку арттерапії з військовими та ветеранами у світі та в Україні. Арттерапія в лікуванні ПТСР та інших психічних розладів. Арттерапевтичні втручання та методики. Арттерапевтична робота з сім'ями військових та ветеранів. Інформаційно-комунікаційні технології в арттерапії з військовими (*Олена Вознесенська*).

Самостійна робота (2 год.). Опанування слухачами курсу підвищення кваліфікації теми символізації в арттерапії, класифікації та інтерпретації символів, використання прасимволів.

Тема 2. Підтримка чинних військовослужбовців: стабілізація та ресурс (26 год., очно).

Лекція (2 год.). Місце арттерапії в підготовці до бойових дій та першій психологічній допомозі. Адаптація до військової служби та підготовка до виконання бойових завдань. Мотивація військових в часи війни. Відновлення після бойових дій (*Олена Вознесенська*).

Практичне заняття (2 год.). Тілесні вправи на заземлення (зв'язок із реальністю, здатність бути присутнім). Тілесні вправи на центрування (здатність бути собою). Тілесні вправи на контейнування (здатність витримувати сильні емоції) (*Олена Вознесенська*).

Практичне заняття (2 год.). Робота з тривимірними матеріалами: «Глиняна куля». Особливості глини як матеріалу та його значення для заземлення (*Олена Вознесенська*).

Практичне заняття (2 год.). Мій ресурс (ліплення з фольги). Застосування простих і звичних матеріалів у творчості (*Олена Вознесенська*).

Лекція (2 год.). Повернення до тіла. Важливість тілесного досвіду. Зв'язок тіла, емоцій та свідомості. Про історії, що записані в тілі. Вибудову тіла за анатомічними принципами. Тіло як ресурс. Відновлення відчуття цілісності. Основні принципи роботи з тілом. Ідеокінетичний підхід для роботи із заземленням, центруванням, динамічним балансом, розподілом уваги. Суглоби, фасції. Поняття ваги та самоцінність (*Людмила Мова*).

Практичне заняття (2 год.). Дихання (базове поняття життя). Рух та зв'язаність дихання (вдих, видих, пауза). Дихання як основа життя. Біологічне дихання. Дихання та його узгодженість з рухом (*Людмила Мова*).

Практичне заняття (2 год.). «Я є»: самоцінність. Формування внутрішнього відчуття безпеки: який рух, який танець, яке відчуття дозволяє мені відчувати цілісність. Використання різних частин тіла як опори. Тілесні техніки відновлення внутрішнього балансу людини (*Людмила Мова*).

Практичне заняття (2 год.). Поняття кінесфери. Особливості побудови кінесфери. Поняття меж. Межі тіла, особистісний простір. Хронічне м'язове напруження і обмеження потоку енергії. Кола уваги в тілі та кінесфера (три типи) (*Людмила Мова*).

Практичне заняття (2 год.). Каракулі Д. Віннікота. лаконічність та можливості проведення майже в будь-яких умовах, діагностичний потенціал та терапевтичний ефект. Мета – декомпресія, стабілізація емоційного стану (*Олена Вознесенська*, авторська методика *Чернявської Ганни*).

Практичне заняття (2 год.). Аплікація як метод відновлення цілісності особистості після фрагментації картини світу через травмівні події (*Олена Вознесенська*).

Практичне заняття (2 год.). Малювання мандал. Мандала по крапочках (*Олена Вознесенська*, авторська методика *Олени Дорогавцевої*).

Лекція (2 год.). Мандала як універсальний інструмент в роботі з військовослужбовцями (*Олена Вознесенська*).

Самостійна робота (2 год.). Відпрацювання тілесних технік саморегуляції – заземлення, центрування, контейнерування.

Тема 3. Робота з травмівними переживаннями в арттерапії (36 год., онлайн / очно)

Лекція (2 год., онлайн). Травма як ресурс. SIVAM як основа проживання травмівного досвіду. Стадії подолання психічної травми (В. Еплтон). Переваги і ризики використання арттерапії. Ресурс-орієнтований погляд на психічну травму. Арттерапія військовослужбовців, які пережили полон. Арттерапія ПТСР (*Олена Вознесенська*).

Лекція (2 год., онлайн). Образотворчі матеріали: ризики та обмеження у використанні з військовими. Матеріали для стабілізації. Ресурсні матеріали. Вибір матеріалів клієнтом як повернення йому контролю свого життя. Що не можна використовувати з військовими (*Олена Вознесенська*).

Практичне заняття (2 год.). «Колірна» депривація та малювання руками. Трансформація травмівних відчуттів, пробудження цілющих процесів (*Олена Вознесенська*).

Практичне заняття (2 год.). Тілесні вправи на опанування злості, страху і тривоги. Робота з особистісними межами: «Це мій простір!» (*Олена Вознесенська*).

Практичне заняття (4 год.). Методика інтермодальної арттерапії за стадіями подолання психічної травми за В. Еплтон (*Олена Вознесенська*).

Лекція (2 год.). Сутність застосування методу музикотерапії у групі та індивідуальній роботі. Історичний екскурс щодо становлення музичної терапії як методу допомоги. Активна та рецетивна форми. Особливості групової роботи. Інтервенції з використання музикотерапії. Музикотерапія в роботі з військовими. Форми імпровізації. Музикотерапія в лікуванні ПТСР та інших психічних розладів (*Наталя Жабко*).

Практичне заняття (2 год.). Рецептвна музикотерапія – спрямування на розкриття емоцій (здатність розпізнавати різні емоції) (*Наталя Жабко*).

Практичне заняття (2 год.). Інтегративні методи у музичній терапії. Музика та малюнок. (*Наталя Жабко*).

Практичне заняття (2 год.). Мій ресурс (самотурбота та важливість опори). Вправи на розвиток здібностей до музичного самовираження (*Наталя Жабко*).

Практичне заняття (2 год.). Гудзикові історії. Методика «Гудзикові історії»: вправа «Гудзикове знайомство» (групова робота); вправа «Гудзикове інтерв'ю» (робота в парах); методика «Творча картина з гудзиків» (робота в трійках) та створення історій. Робота з гудзиками – заземлення через задіяння дрібної моторики руки, точності рухів, опорно-рухової системи, сенсорний розвиток. Орієнтовно-дослідницька діяльність (*Людмила Галіцина*).

Практичне заняття (2 год.). Яке я дерево. Робота з усвідомлення та прийняття себе (*Людмила Галіцина*).

Практичне заняття (4 год.). Чотири сезони Життя. Рух життя неспинний (*Людмила Галіцина*).

Практичне заняття (2 год.). Місто ліхтарів. Робота з тривогою через метафори світла (включає заземлення, поєднується із тілесними практиками). Визначення опор і безпечних людей в оточенні. Пояснення психологічної та фізичної безпеки (відсутність тепла, світла, інших благ впливають на відчуття безпеки та благополуччя). Оцінка тривожності, способи стабілізації та емоційні реакції на задоволення базових потреб (*Наталія Мрака*).

Практичне заняття (2 год.). Пам'ятник гніву: робота з глиною, інсталяція та асамбляж. Робота з емоціями роздратування, гніву, почуття помсти та несправедливості. Створення спільного простору для відреагування емоцій через інсталяцію продуктів творчості (*Наталія Мрака*).

Практичне заняття (2 год.). Напиши своє ім'я по-новому з великої Літери. Робота із ідентичністю. Повернення, «реставрація» імені після полону. Опрацювання травмивного досвіду через втручання у спогади. Робота з інвалідуючими висловлюваннями та повернення до позитивних установок. Нашарування різних досвідів, включення спогадів про дитинство, зрілість та майбутнього часу у лінію життя (*Наталія Мрака*).

Практичне заняття (2 год.). Я-книга. Опрацювання травмивного досвіду через малюнок та наратив. Я-книга – метафора життєвого шляху особистості. З урахуванням впливу війни, розділи книги розподіляються на ті події, які відбувалися до воєнних дій, під час війни, та можливість планувати майбутнє. Метою є робота з травмивною історією, побудова наративу з включенням фрагментів життєвої історії в суцільну лінію життя: опрацювання сенсів та перспективи у найближче майбутнє (*Наталія Мрака*).

Самостійна робота (2 год.). Створення плейлиста музичних творів для розвитку здатності розпізнавати емоції.

Тема 4. Медіарттерапія як новітній різновид арттерапії в інформаційну добу (онлайн / очно, 16 год.)

Лекція (2 год., онлайн). Форми та засоби медіарттерапії. Формати медіарттерапії. Мемотворчість. Фотозображення як метафори зцілення. Кіномистецтво як засіб опанування наслідків колективної травми. Мемотворчість та блогерство в подоланні травм війни (*Олена Вознесенська*).

Лекція (2 год., онлайн). Медіаторчість як засіб посттравмівного зростання особистості. Медіаактивність і медіаторчість. Медіатравма і медіагігієна. Посттравмівне та інтравмівне зростання. Медіарттерапія як засіб зцілення після травми. Інтегративна модель медіаактивного посттравмівного зростання (*Тетяна Фількіна*).

Практичне заняття (2 год.). Фототрансформація. Фото як дзеркало (*Тетяна Фількіна*).

Практичне заняття (2 год.). Мемосміхотерапія. Меми про мене. Мем, який мене описує сьогодні (*Тетяна Фількіна*).

Практичне заняття (2 год.). Кіномистецтво в опануванні наслідків травмівних подій. Соціальні функції кіномистецтва. Рецепттивна кінотерапія. Медіаклуб як засіб роботи з травмівними переживаннями (*Тетяна Фількіна*).

Практичне заняття (2 год.). Кадр за 3 секунди. Відео як голос спільноти. Обговорення особливостей відеоконтенту. Зйомка як діалог (*Тетяна Фількіна*).

Самостійна робота (4 год.). Виконання завдань зі створення фотозображень, відео, мемів для саморегуляції та відновлення. Створення «плейлиста» фільмів для застосування кінотерапії в роботі з травмівними переживаннями різних категорій клієнтів.

Тема 5. Посттравмівне та інтравмівне зростання особистості (8 год., очно)

Практичне заняття (2 год.). Міст як точка рівноваги. Створення умов для прощання з певним етапом минулого життя і прийняття майбутнього (*Людмила Галіцина*).

Практичне заняття (2 год.). Чарівне Дерево Бажань. Підтвердження і закріплення віри в свої сили, віри в підтримку (*Людмила Галіцина*).

Практичне заняття (2 год.). Фенікс, що народжується з попелу (*Олена Вознесенська*).

Практичне заняття (2 год.). Робота з пластичними тривимірними матеріалами. Створення масок-мініатюр (*Олена Вознесенська*).

Методи оцінки успішності проходження курсу.

Складання арттерапевтичних реабілітаційних програм для роботи з різними категоріями клієнтів – чинними військовими, ветеранами, членами сімей військових, ВПО тощо. Оцінюється: визначення мети програми (3 бали), відповідність змісту вимогам світової науки і практики та міжнародним стандартам (7 балів), підбір вправ для практичних занять (7 балів), структурованість та логічність побудови (3 бали).

Оцінка успішності проходження курсу

Оцінка успішності проходження курсу складається зі 100 балів, з яких:

- 60 балів – практична робота на очних заняттях (по 20 балів за триденний модуль);
- 10 балів – опанування матеріалу онлайн-лекцій;
- 10 балів – представлення випадку на супервізії;
- 20 балів – програма.

Сертифікат отримують слухачі курсу підвищення кваліфікації, які набрали більш ніж 75 балів.

Учасники, які не брали участь у всіх модулях або не набрали відповідної кількості балів під час сертифікації, отримають свідоцтво іншого зразку про участь в курсі як слухача без підвищення кваліфікації.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ

Основна література:

1. Арттерапія і війна: контексти і досвід практичної роботи / за заг. ред. Н. Кальки, Г. Одинцової. Львів: ЛьвДУВС, 2023. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/6082>.
2. Арттерапія з військовими у часи війни: методичний посібник / за заг. ред. О. Вознесенської, Л. Галіциної, М. Перун. Київ: ФОП Назаренко Т. В., 2025. 324 с. ISBN 978-617-549-481-3.
3. Базима Б. А. Колір та психіка : моногр. Харків : вид-во ХГАК, 2001. 172 с.
4. Бюхі П. Терапія малюванням форм. Пер. з нім. Людмили Деменкової, Надії Гутянської. Київ: Наїрі, 2025. 156 с.
5. Вознесенська О. Л. Арт-терапевтична робота з пластичними матеріалами. *Простір арт-терапії* : зб. наук. ст. 2016. Вип. 1 (19). С. 20–40.
6. Вознесенська О. Л. Арт-терапія як засіб психосоціального відновлення особистості. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки* : зб. наук. праць. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. № 3 (29). С. 40–47.
7. Вознесенська О. Л. Використання мандали в медіаосвітніх заняттях. *Простір арт-терапії* : зб. наук. праць. Київ : Золоті ворота, 2015. Вип. 2 (18). С. 4–22.
8. Вознесенська О. Л. Можливості арт-терапії в подоланні психічної травми. *Психологічна допомога особистості, що переживає наслідки травматичних подій* : зб. статей. Київ : Міленіум, 2015. С. 98–110.
9. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М.Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми : практ. посіб. Вид. 2-ге, випр. та доп. Київ : Золоті ворота, 2016. 202 с.
10. Вознесенська О., Фількіна Т. Медіаторчість ветеранів війни в умовах цифрової трансформації суспільства. *Освіта для цифрової трансформації суспільства / Edukacja dla cyfrowej transformacji społeczeństwa / Education for digital transformation of society* : монографія. У 2 т. Т. 1 ; за наук. ред. В. Кременя, Н. Ничкало, Л. Лук'янової, Н. Лазаренко. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2024. 526 с. С. 354-364. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742488/>
11. Галіцина Л.В. Арт-терапія вовною – терапія живим теплом. Акварель із вовни «Мандала Мій всесвіт». *Простір арт-терапії*: збірник наукових праць. Випуск 1(19). Київ: Золоті ворота, 2016. С. 60-68.
12. Галіцина Л.В. Великі можливості маленьких гудзиків. *Простір арт-терапії: палітра почуттів*: матеріали XIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції. Київ: Золоті ворота, 2016. С. 86-88.
13. Енциклопедичний словник з арт-терапії / за заг. наук. ред. О. Л. Вознесенської, О. М. Скар. Київ : Видавець ФОП Назаренко Т. В., 2017. 312 с.
14. Назаревич, В.; Борейчук І. *Метафора (психологія зображення)* (2017). Київ: WISE BEE. 224 с.
15. *Роменець В. А.* Психологія творчості. Київ : Либідь, 2001. 330 с.

Додаткова література:

1. Арттерапія дітей у часи війни: методичний посібник / за заг. ред. О. Вознесенської, О. Луценко, М. Перун. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2023. 118 с. ISBN 978-617-549-206-9
2. Барт Р. (2022). *Camera Lucida. Нотування фотографії*. Пер. та наук. ред.: О. Червоник. ГС «Музей Харківської школи фотографії»; МОКСОР, RED ZET Ed. 176 с. ISBN: 978-3-947922-08-6.
3. Вознесенська О.Л. (2021). Візуально-нарративні засоби медіатворчості: блогерство як вид медіа-арттерапії. В *Простір арт-терапії*, 1(29), 4-17. URL: http://mediaosvita.org.ua/book/voznensenska-o-l-bloggerstvo-yak-vyd-media-artterapiyi/?fbclid=IwAR24Y0lLuQl1vJEJ7ye8R6meypwJEwH0YGrU7Rj_aV7174F1vtxmUboS38Q.
4. Вознесенська, О.Л. (2017). Медіа-арттерапія: визначення, сутнісні ознаки, особливості та механізми впливу. *Простір арт-терапії*. Київ, вип. 2 (22), 4–15.
5. Вознесенська, О.Л. (2020). *Медіа-арттерапія як засіб подолання наслідків і профілактики психотравми: Практичний посібник*. Київ, Вид. 2е: стереотипне.
6. Вознесенська О. Л. (2022). Меми як засіб медіа-арттерапії в подоланні колективної травми війни. *Простір арт-терапії*. (32). С. 4–18. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734433/>.
7. Вознесенська О. Л. (2022). Практика застосування селфі в медіа-арттерапії. *Простір арт-терапії*. 1(31). С. 37–50. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733793/>.
8. Галіцина Л.В. Дім як символ особистості. *Простір арт-терапії: збірник наукових праць*. Випуск 2(14). Київ: Золоті ворота, 2013. С.102-110
9. *Кривенко (Горбаль) І.* Кіно-група: навчання, просвіта, терапія. *Простір арт-терапії: творча інтеграція та трансформація в епоху плинного модерну: матеріали XV Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (Львів, 16-18 лютого 2018 р.)*. Київ : Золоті ворота, 2018. С. 141-147.
10. *Кривенко І.* Психологічні механізми кінотерапії: особливості арт-терапевтичної техніки. *Простір арт-терапії: мінливість і стабільність – пошуки балансу: матеріали XVI Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Харків, 15–17 лютого 2019 р.)*. Харків : СПД ФО Степанов В. В., 2019. С. 31-35.
11. *Медіатворчість в часи війни: протистояння медіатравми: матеріали V Всеукраїнської наукової інтернет-конференції, 19 червня -23 серпня 2023 року (2023) / [за наук. ред. Л. А. Найдьонової, О. Л. Вознесенської]*. Київ: ІСПП НАПН України. [електронне видання]. 78 с. URL: DOI: <http://doi.org/10.59416/ISFC3336>

Іншомовні видання:

1. Crenshaw D. Neuroscience and trauma treatment implications for creative arts therapist. *Expressive and creative arts methods for trauma survivors*; [ed. by Carey L.]. London/Philadelphia : Jessica Kingsley, 2006. P. 21–38.
2. Gantt L., Tabone C. Formal elements art therapy scale. The rating manual. Morgantown, W.V. : Gargoyle Press, 1998. 70 p.
3. Goodman KD. Music therapy. *American Handbook of Psychiatry* : 2nd ed. / ed.: Arieti S, Brodie HK. New York: Basic Books Inc, 1981. P. 564–85.
4. *Handbook of Art Therapy* / ed. by Cathy A. Malchiodi. N.Y.–London : The Guilford Press, 2003. 462 p.
5. McNiff S. *Imagination in Action* Publisher:Secrets for Unleashing Creative Expression. Boston–London : Shambhala, 2015. 248 p.
6. McNiff S (Ed.). *Art as Research*. Bristol–Chicago : Intellect, 2013. 240 p.
7. Meyer LB. *Emotion and meaning in music*. Chicago: University of Chicago Press, 1956. 315 p.
8. Winnicott DW. *Art and Psyche* / ed: Spitz H. New Heaven: Yale University Press, 1985. P. 22–36.
9. Voznesenska O. Creation of animation as a method of media art therapy in working with war trauma in children and teenagers. *Creative Therapy*. 2023. Vol. 1.
10. Voznesenska O. (2023). Creation of animation as a method of media art therapy in working with war trauma in children and teenagers. *Art terapijski TRANSFER : časopis za art terapiju i srodne znanosti*, Vol. 1 No. 1. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/454751>.
11. Voznesenska O. The Establishment of Art Therapy in Ukraine and Developments in Conditions of War. *The Routledge International Handbook of Art Therapy Practice*/ Hills de Zárate M., Waller D. OBE, Vaculik C. L. (ed.). P. 302-315. New York, London: Routledge, 2025. DOI: <https://doi.org/10.4324/978103262445>
12. Voznesenska, O. (2019). Media - Art - Therapy as a Helping Tool for the Personality in the Information Age. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, Bucharest Economic Academy, issue 01, March. Взято з: <https://ideas.repec.org/a/jis/ejistu/y2019i01id429.html> DOI: <https://doi.org/10.24818/ejis.2019.04>
13. Vosnesenska, O, Robelot-Timtchenko, N., Speiser, V. M., Speiser, P. Mitigating collective war trauma through expressive arts therapy. *CAET*. 2. 2025. <https://caet.inspirees.com/caetojsjournals/index.php/caet/article/view/647>; DOI: [10.15212/CAET/2025/11/11](https://doi.org/10.15212/CAET/2025/11/11)

Електронні ресурси:

1. Бібліотека НАПН. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/561/>
2. Бібліотека відділу психології масової комунікації та медіаосвіти ІСПП НАПН Україну URL: <http://mediaosvita.org.ua/biblioteka/>
3. Бібліотека ІСПП НАПН України. URL: <https://ispp.org.ua/elektronna-biblioteka/>